



Muinsuskaitseamet

30.05.2022 nr KL-1/13

Teabenõue

Muinsuskaitseamet on algatanud Sillamäe stalinistliku 1940.–50. aastatel rajatud linnatuumiku ja haldushoonete ansambli muinsuskaitsealaks tunnistamise menetlust. Sellest tulenevalt tunneme huvi, kui palju on riik suunanud maksumaksja raha 2022. aasta MuKa eelarvesse, et antud ala muinsuskaitsealaks tunnistamise menetlus lõpuni viia? Tõenäoliselt jätkub menetlus ka järgnevatel aastatel, mis vajab samuti eelarvelisi vahendeid. Kui suurt eelarvet prognoosib MuKa Sillamäe muinsuskaitseala menetlusele kokku?

Leiame, et hetkel on küsitav riigi vajadus ja soov väärtustada stalinistliku ajastu arhitektuuri. Toonase riikliku muinsuskaitsekoostöö esimehe Lilian Hansari koostatud eksperthinnang ütleb üheselt, et tegemist on Moskva ja Leningradi spetsialiseeritud projekteerimisinstituutide arhitektide ja konstruktorite loominguga, olles üks paljudest Stalini ajal NSV Liidus planeeritud kaitsetööstust teenindavatest asulatest.

Pehmelt öeldes mõjuvad muinsuskaitse ametnike kümme aastat tagasi vormistatud kaitseala põhjendused õõnsatena. Riiklikult kaitsta nõukogude arhitektide, nagu A. F. Nikajev, A. Popov, F. N. Djuženko, M. A. Posphehov jt., stalinistlikku pärandit on küüniline. Eksperthinnangus on tõdetud, et stalinistlik neoklassitsism oli võimu-arhitektuur – võim suhtles inimestega tseremoniaalselt, allutavalt. Kuidas see vastab Muinsuskaitseaseaduse §10 lg1 kirjeldatule - riikliku kaitse alla võtmise eelduseks on, et kultuuriväärtusega asi või maa-ala esindab Eesti ainelise kultuuripärandi väärtuslikumat osa?

Kaitsekorra eelnõu seletuskirjas on loetletud hulganisti konventsioone, neid seejuures kallutatult ja valikuliselt tsiteerides. Juhime tähelepanu, et nii Granada kui Faro konventsioonid kumbki rõhutavad pärandi kaitsmisel subsidiaarsuse olulisust. Suurema tsentraliseerimise asemel tuleb tähelepanu suunata kogukondade võimestamisele. Praegu algatatud protsessil on need eeldused täitmata. Liit leiab, et linnaruumi arengu suunamine on planeerijana otseselt kohaliku omavalitsuse pädevuses, kuhu riik ei peaks sekkuma. Miljööväärtuslike alade kaitse üldplaneeringu alusel on täna levinud viis kohaliku kultuuripärandi säilitamisel nii Eestis kui ka Euroopas. Seda põhimõtet on oluline järgida eriti praegu, kus enamusel riigi kaheteistkümnest muinsuskaitsealast probleemid aina süvenevad. Tsentraliseerimine on toonud kaasa vastupidise efekti.

Riigi tasandil on peetud oluliseks üldise halduskoormuse vähendamist, kodanike jaoks ühe akna põhimõtte ning nullbürokratia elluviimist. Riikliku kaitseala kehtestamisel tekiks topelt bürokratia, kus omanik peab ehitustegevuse korraldamisel suhtlema nii kohaliku omavalitsuse kui riigiga erinevate lubade saamisel. Kohaliku miljööala puhul saaks kõik ehitusküsimused lahendatud kohalikul tasandil.

Täiendavalt juhime tähelepanu õiguskantsler (ÕK) Ülle Madise märgukirjale seoses muinsuskaitsealadega. Käimasolevate kaitsekordade koostamisel on MuKA võtnud kahetsusväärse hoiaku, et tegemist on justkui kehtivate kaitsekordade uuendamisega. See on sügavalt ekslik arusaam ja selgelt kaldu ametkonna huvide suunas. Tegelikult, nagu juhib



Eesti Omanike Keskliit

tähelepanu ÕK, ei ole muinsuskaitse valdkonnas taolisi kaitsekordi varem menetletud ja uudne on see ka neile, kelle õigusi ja kohustusi muinsuskaitseala kaitsekord mõjutama hakkab. MuKA pole seni mõistnud, et kui seni kehtestati muinsuskaitsealade kaitsekorra määrustena, siis uue MuKSi kohaselt on välja töötatavad muinsuskaitsealade kaitsekorrad haldusaktid, millega kaasnevad põhiõiguste piirangud. MuKA ignoreerib süstemaatiliselt muinsuskaitsealade koduomanike õigust oma seisukohtadega sisuliselt mõjutada muinsuskaitseala põhimäärust.

Ainuüksi fakt, et Sillamäel on taaskord jäetud omanike esindaja töörühma kaasamata, kinnitab riigi ükskõiksust muinsuskaitsealade elanike suhtes. Kultuuripärandi kaitseks nõuete kehtestamisel peab kaaluma, kas selle nõudega kaasnevad piirangud on sobivad, vajalikud ning piiravad isiku õigusi vähimal võimalikul määral. See eeldab, et muinsuskaitseala kaitsekorra sisustamisel ei saa lähtuda ainuüksi kultuuripärandi kaitse eesmärgist. Kaitsekorra põhjendustest lähtuks ka kohus, kui tekib vajadus kontrollida, kas kaitsekorras kehtestatud piirangud on õiguspärased.

Stalinistlik Sillamäe kesklinn vajab nõukogude ehituspärandile iseloomulikult suuri investeeringuid. Kaitsealuse arhitektuuri taastamine teeb ta omanikele veel ekstrakalliks. Kahetusväärselt tahab riik ühelt poolt suurendada omandipiirangud mälestiste omanikele, samal ajal vähendab mälestiste renoveerimiseks eraldatavaid toetusi. Pole mingit kahtlust, et kaitseala asutatakse kindla eesmärgiga säilitada kindlale ajastule, antud juhul stalinismi perioodile iseloomulikku. Riik asub katsele konserveerida nõukogude okupatsiooni ja kolonialismi relikti kõigi tema tunnustega ajal, kui Ukraina sõja taustal on ühiskonnas käimas laiem diskussioon vaenulike režiimide rajatud monumentide üle.

Lugupidamisega,

Ott Rätsep
Eesti Omanike Keskliit juhatuse liige

